

Взаємодія психологів і правоохоронців формує синергію знань і досвіду: психологи підвищують ефективність, безпеку та стресостійкість правоохоронців, а правоохоронці забезпечують практичну основу для вдосконалення методик психологічної допомоги та коучингових програм.

Актуальне на даний момент поняття «резиліентність» розглядається як статична якість, а як процес адаптації до стресових подій, здатність до відновлення ресурсів, інтеграції травматичного досвіду та підтримки соціальної адаптації. Тобто, даний феномен може Вбути в рамках навчальної підготовки предметом посиленої уваги, що вимагає активізації психолого-педагогічних інструментів підтримки студентів, через навчальні стратегії, практичні вправи, кризові кейси, практикорієнтовані навчальні дисципліни, міждисциплінарне навчання. Міждисциплінарний підхід забезпечує ефективне реагування на сучасні виклики та створює основу для розвитку конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел

1. Богуславська В. Психологічні особливості правоохоронної діяльності під час російської воєнної інтервенції / В. Богуславська // Юридична психологія. — 2024. — Т. 2, № 1. — С. 45–58.
2. Кічула М. Я., Заворотна В. М., Трущенко Л. В., Вишньовський А. В. Психічне здоров'я студентів в умовах воєнного стану як соціальна парадигма / М. Я. Кічула, В. М. Заворотна, Л. В. Трущенко, А. В. Вишньовський. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2024. № 4. С. 23–28.

Анастасія Калашник,

старший викладач кафедри психології
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Ефективність професійної діяльності працівників правоохоронних органів багато в чому детермінована як викликами сучасності (економічна криза, політична нестабільність, повномасштабна війна в Україні, міждержавні конфлікти, значні суспільні трансформації тощо), так і особливостями допрофесійної підготовки, яка реалізується у закладах вищої освіти і своєю чергою потребує підбору надійного та валідного діагностичного інструментарію, покликаного ефективно визначати стан психологічної готовності курсантів до діяльності. Існуюча методологічна база, спрямована на діагностику готовності особистості до виконання службових завдань, потребує концептуального перегляду та адаптації до викликів сучасності. Останнє обумовлено динамічною зміною безпекової ситуації в державі, а також підвищеними загрозами життю та здоров'ю громадян України загалом та

працівників системи МВС зокрема у процесі професійної реалізації. Формування цілісної методики дослідження дозволить забезпечити всебічний аналіз структури професійно важливих якостей особистості, що закладає необхідну базу для подальшого психолого-педагогічного супроводу навчання у ЗВО зі специфічними умовами.

Питання психологічної готовності правоохоронців до професійної діяльності ґрунтовно висвітлюють у своєму науковому доробку В. Андросюк, В. Бабенко, В. Барко, Ю. Бойко-Бузиль, В. Бондаренко, Л. Ваврик, С. Власенко, О. Волуйко, Л. Кирієнко, Ю. Мартенко, У. Михайлишин, О. Мойсеєва, В. Остапович, І. Пампура, Л. П'янківська, В. Розов, О. Романенко, Р. Сімко, А. Танько, О. Тімченко, Г. Яворська, Н. Ярема та ін. Разом із тим, попри значний обсяг напрацювань, стрімка зміна безпекового середовища в умовах війни актуалізує потребу в узагальненні цих знань та об'єднанні у єдиний діагностичний комплекс, адаптований до сучасних кризових умов діяльності.

На основі аналізу робіт провідних дослідників були виділені такі компоненти психологічної готовності особистості: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-орієнтаційний, регуляційний, рефлексивно-оціночний, які поєднуються в особистісно-ціннісну підсистему [1, 2, 3]. В подальшому при розробці методичного комплексу діагностики феномену готовності до професійної діяльності ми спиралися на зазначену структуру.

До складу мотиваційно-ціннісного компонента готовності включають систему мотивів, у структурі якої виділяють пізнавальні, професійні, соціальні мотиви та мотиви досягнення; ціннісні орієнтації, що охоплюють професійні цінності, етичні норми та життєві пріоритети; інтереси й ставлення, а також потребу сферу.

Задля комплексної психологічної діагностики мотиваційно-ціннісного складника готовності курсантів до майбутньої професійної діяльності доцільно використовувати методику «Вивчення мотиваційного профілю особистості» (Ш. Річі, П. Мартін). За своєю суттю це тест-опитувальник, який містить 33 твердження. При оцінці кожного твердження респондентам пропонують розділити 11 балів між чотирма варіантами відповідей. Результати діагностики дозволяють отримати розгорнуту інформацію щодо 12 професійних факторів, таких як: висока заробітна плата та матеріальна винагорода; сприятливі умови праці; чітке структурування роботи; соціальні контакти; тривалі стабільні стосунки; визнання; постановка складних цілей та їх досягнення; впливовість та влада; різноманітність та зміни; креативність; самовдосконалення та розвиток; а також суспільно корисна праця [4 с. 172-182]. Водночас для цілісного аналізу внутрішньої структури особистості майбутнього офіцера варто залучити і інший діагностичний інструментарій. Зокрема, для дослідження ціннісних орієнтацій, що складають фундамент світоглядної позиції курсанта, доцільно застосувати методику «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич). З метою визначення провідної спрямованості особистості (на себе, на взаємодію чи на конкретне завдання) ефективним буде використання методики «Орієнтаційна анкета» (Б. Басс). Остання дозволить спрогнозувати продуктивність курсантів у майбутній службовій діяльності.

Когнітивно-орієнтаційний компонент готовності містить у собі систему фахових знань як загальнопрофесійних, так і спеціальних, інтелектуальні уміння та навички (де пріоритетне місце відводиться мисленневим характеристикам), образ професійної діяльності та орієнтацію у професійному середовищі. Найбільш доцільним інструментарієм діагностики особливостей даного компонента слід вважати «Короткий орієнтувальний тест» (КОТ) (Е. Вандерлік). Методика КОТ спрямована на виявлення осіб із високим когнітивним потенціалом, що забезпечує інтенсивне опанування професійних компетенцій, а також динамічне формування прикладних навичок і вмінь, які необхідні для майбутньої професійної діяльності. Тест дозволяє оцінити специфіку сприймання, уваги, уяви, мислення та мовлення. Опитувальник містить 50 завдань, які надають змогу визначити інтегральний показник загальних розумових здібностей реципієнта [5 с. 61].

В основу регуляційного компонента покладено показники психофізіологічної стійкості, яка зумовлює розвиток вольових якостей особистості, а також такі феномени як професійна саморегуляція, планування та програмування дій. Важливу роль у структурі даного компонента відіграє здатність до свідомого самоконтролю та самоуправління, що критично необхідно для курсантів в умовах жорсткої регламентації робочого часу. Найбільш доцільним інструментарієм для діагностики особливостей цього складника вважаємо «Методику самоконтролю та самоуправління» (SCMS) в адаптації О. Савченко та Д. Лавриненка. Тест складається із 16 тверджень, кожне із яких оцінюють за заданою шкалою. Результати групуються за такими шкалами: самомоніторинг, самооцінювання, самопосилення, самоконтроль та самоуправління [4 с. 69-72]. Задля дотримання більш комплексного підходу можна використати також об'єктивні психофізіологічні методи діагностики. Зокрема, «Тепінг-тест» дозволяє визначити силу нервової системи та здатність до вольового зусилля в умовах монотонної діяльності.

Рефлексивно-оціночний компонент відповідає за здатність курсанта аналізувати власні дії, усвідомлювати свій професійний рівень та адекватно оцінювати результати діяльності. В структурі компонента виділяють професійну рефлексію, самооцінку професійної діяльності, прогностичну рефлексію. Найбільш доцільним діагностичним інструментом вважаємо «Коротку шкалу саморефлексії та інсайту» (SRIS) в адаптації М. Тиченко. Методика складається із 12 тверджень, кожне із яких потребує оцінки за 7-бальною шкалою [6 с. 38-39]. Попри те, що зазначена методика не спрямована виключно на діагностику професійного аспекту рефлексії, її застосування є критично важливим для курсантів, оскільки вона дозволяє оцінити фундаментальну здатність до самоаналізу та інсайту, що слугує базисом для подальшого формування професійної майстерності та запобігання помилкам службової діяльності. Водночас, з метою отримання більш повної та специфікованої інформації щодо рефлексивних процесів у контексті майбутнього фаху, результати тестування доцільно доповнити авторськими анкетами, а також методиками на визначення особливостей самооцінки,

адаптованими до реальних умов професійної діяльності майбутніх правоохоронців.

Особистісно-ціннісна підсистема готовності – це інтегральний компонент, який вміщує ціннісні орієнтації, мотиваційну сферу, професійно-особистісну позицію та професійно значущі якості особистості. Вважаємо за доцільне діагностику особистісно-ціннісної підсистеми здійснювати шляхом комплексного застосування вищезазначених методик, що дозволяє об'єктивно оцінити рівень професійної зрілості та ціннісної спрямованості суб'єкта.

Поруч із тим, виклики воєнного часу вимагають розширення діагностичного комплексу для оцінки адаптаційного потенціалу особистості. З огляду на це інструментарій дослідження структури готовності варто доповнювати методиками, спрямованими на визначення ресурсності, життєстійкості та копінг-поведінки.

Так, «Опитувальник психологічної ресурсності особистості» (О. Штепа) дає змогу виявити рівень прояву ознак за такими шкалами: упевненість у собі, допомога іншим, прагнення до мудрості, самореалізація у професії, знання власних ресурсів та ін. [4 с. 31-36]. «Опитувальник професійної життєстійкості», розроблений та апробований О. Кокуном, дозволяє діагностувати ключові її показники, серед яких включеність, контроль, виклик, компоненти професійної життєстійкості, а також загальний рівень сформованості якості [4 с. 37-40]. «Опитувальник для вимірювання копінг-поведінки особистості» (адаптація Т. Яблонської, О. Верника та Г. Гайворонського) спрямований на виявлення таких стратегій як: активне подолання, гумор, прийняття, релігія, поведінкове розмежування та інші [4 с. 86-89].

Зауважимо, що наведений перелік не є вичерпним, адже діагностика структури готовності передбачає використання і інших стандартизованих методик, адаптованих до конкретних умов професійної діяльності.

Таким чином, відсутність єдиної універсальної методики діагностики зумовлює необхідність індивідуального підбору інструментарію, а розробка цілісних методологічних засад формування діагностичного комплексу, спрямованого на визначення психологічних особливостей готовності майбутніх правоохоронців до професійної діяльності, залишається актуальним напрямом для подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Михайлишин У. Мотиваційний компонент психологічної готовності правоохоронців до екстремальної діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. Вип. 51 (1). С. 93–100.
2. Розов В. Психологічна готовність правоохоронців до виконання оперативно-бойових завдань в екстремальних ситуаціях. *Психологічний журнал*. 2023. Вип. 10. С. 46–53.
3. Тімченко О. В., Барко В. В. Шляхи формування психологічної готовності до професійної діяльності персоналу Національної поліції України. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. Вип. 3 (56). С. 112–119.

4. Психодіагностика особистості (збірник методик): практичний посібник / укл.: Бойко-Бузиль Ю., Пампура І., П'янківська Л. Київ: Видавничий дім Медкнига. 2025. 214 с.

5. Радько О. В., Ушакова І. М., Перелигіна Л. А. Психологічні особливості ефективності професійної діяльності фахівців спеціального підрозділу служби інкасації Державної служби охорони при МВС: монографія. Харків. 2014. 184 с.

6. Карамушка Л., Тиченко М. Методики дослідження психологічних особливостей професійної кар'єри: психологічний практикум. Київ. 2023. 46 с.

Олена Калінюк,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ;

Оксана Христюк,

старший викладач кафедри психології
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХУ ТА ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО «ПРОСТОРУ БЕЗПЕКИ»

Воєнні події супроводжуються значним психоемоційним навантаженням, що проявляється у підвищенні рівня тривожності, страху та відчуття небезпеки. Тривале перебування у ситуації невизначеності та потенційної загрози спричиняє порушення базового відчуття безпеки, що є важливою умовою психологічної стабільності особистості. У таких умовах особливого значення набуває пошук ефективних психологічних методів, спрямованих на стабілізацію емоційного стану та відновлення внутрішніх ресурсів людини. Одним із перспективних підходів у цьому контексті є арт-терапія, яка дозволяє трансформувати складні емоційні переживання через символічну та образотворчу діяльність.

Арт-терапія ґрунтується на ідеї того, що творчість є природним механізмом саморегуляції психіки. Американська дослідниця арт-терапії К. Малкіоді підкреслює, що візуальна творчість створює безпечний простір для вираження внутрішніх переживань, які часто складно або неможливо вербалізувати словами. У процесі малювання або створення художніх образів людина отримує можливість перенести свої емоції та внутрішні конфлікти у символічну форму, що сприяє їх усвідомленню та поступовому опрацюванню [1].

Одним із важливих механізмів арт-терапевтичного впливу є концепція контейнування емоційного досвіду. Цей підхід передбачає, що внутрішні переживання — страх, тривога, безсилля — можуть бути «винесені» назовні через художній образ. Переносячи емоційний досвід на папір, людина створює своєрідний психологічний контейнер для власних почуттів. У результаті страх